

Căsătoriile și divorțurile în România: dinamica demografică și percepții sociale

Marriages and Divorces in Romania: Demographic Dynamics and Social Perceptions

Elisaveta DRĂGHICI

„Dunărea de Jos” University of Galati, Romania,

e-mail: elisaveta.draghici@ugal.ro

Abstract: In the context of the diversification of family patterns, the reduction in birth rates and social changes in recent years, the analysis of demographic phenomena related to marriage and divorce is important especially if these phenomena are correlated with changes in the options for marriage or consensual union and the dissolution of marriage through divorce. Both marriage and divorce are determined by a combination of factors. In turn, these two social events influence other aspects of life. The study aims to provide a picture of marriages and divorces in Romania over the last ten years, in relation to developments in society: views on marriage, the dissolution of family life, the perception of divorce in society, the psychosocial consequences of divorce and perceptions of living together before marriage. It is a theoretical analysis based on official statistical sources and literature, following the evolution in recent years. The results of the study will provide not only a picture of marriages and divorces, but also an overview of the vision of marriage (family) and cohabitation today, providing support for educational and family actions or policies.

Keywords: Marriage; divorce; living together; demographic dynamics; marriage perceptions; divorce perceptions

1. Introducere

Trăind într-o societate în care principiul liberei alegeri este pronunțat, iar „autonomia individuală” (Mihăilă, 2020) este predominantă atunci când se pune problema opțiunilor în viață, în care preocupările pentru carieră sunt la fel de accentuate ca cele pentru continuarea tradițiilor privind constituirea familiei, asistăm la unele modificări privind căsătoria și soluția adoptată atunci când relația dintre parteneri devine tensionată. Existând îngrijorări privind declinul căsătoriei ca instituție (Marshall et al., 2017, p. 90) studiul continuă să fie atractiv pentru cercetători. Disoluția familiei suscită interes datorită creșterii în lume a ratei

divorțurilor (Marshall et al., 2017, p. 218) și a atitudinilor manifestate de indivizi.

Tema abordată în acest studiu prezintă interes atât din perspectiva urmării datelor statistice privind numărul căsătoriilor, respectiv numărul divorțurilor (aflând astfel câte cupluri nu supraviețuiesc vieții de familie), cât, mai ales, din perspectiva percepției căsătoriei și a divorțului în prezent.

Căsătoria are la bază un cumul de sentimente (de iubire, cel mai adesea) și decizia conviețuirii, implicând și oficierea căsătoriei (Mitrofan & Mitrofan, 1991, p. 245), iar marcarea momentului în public a căsătoriei se asociază cu ritualul nunții (Mitrofan & Mitrofan, 1991, p. 242). Astăzi, asistăm la unele modificări privind momentul producerii căsătoriei (demonstrat statistic) pe parcursul liniei vieții persoanelor, dar și accelerarea intensității divorțialității, consecință a „instabilității și mobilității” cuplului modern (Mitrofan & Mitrofan, 1994, p. 75).

În viața cuplului se produc multiple evenimente, partenerii exersează roluri în societate și sunt afectați de schimbările sociale. Însă, au loc o serie de „perturbări” care fac ca soții să treacă de la armonia primilor ani de căsătorie la dezechilibrul relației lor și, în unele situații, la separare. Motivațiile separării reclamă mai degrabă analize psihologice a relației de cuplu (Mitrofan & Mitrofan, 1997, p. 75), dar nu trebuie trecute cu vederea influențele externe. Totodată, divorțul poate fi o consecință a „managementului casnic” ineficient care nu poate ține sub control conflictul dintre parteneri, ducând la creșterea ratei divorțialității (Vlăsceanu, 2007, p. 214). Creșterea incidenței divorțialității impune la un moment dat și analize sociologice. Aceste două momente (căsătoria și divorțul), care marchează viața maritală, sunt analizate în acest studiu.

2. Literatura română destinată studiului vieții maritale

Fac trimitere mai întâi la lucrările dedicate psihologiei cuplului publicate de Iolanda și Nicolae Mitrofan, care oferă un bogat tablou, nu numai psihologic, dar și social - amintim micul dicționar al vieții de familie „Familia de la A ... la Z” (1991) și „Elemente de psihologie a cuplului” (1994), la care se adaugă cartea lui Nicolae Mitrofan, „Dragostea și căsătoria” (1984). Maria Voinea realizează o serie de studii despre familie din perspectivă sociologică: „Sociologia familiei” (1993), „Familia contemporană” (2005) etc. Contribuțiile lui Petru Iluț în studiul familiei sunt concretizate în cărțile „Sociopsihologia și antropologia familiei” (2005) și „Dragoste, familie și fericire” (2015). Alte contribuții sunt cele ale Ralucăi Popescu, cu lucrarea „Introducere în sociologia familiei” (2009), și a lui Iulian Apostu, autor al cărții „Familia românească: evoluție socială și provocări contemporane” (2016).

O serie de articole au fost publicate în reviste de specialitate. Amintim doar două studii din multitudinea cercetărilor publicate. Oana Dănilă dezbate ideea avansată de Jessie Bernard, în 1972, care constatare că în cadrul căsătoriei bărbații prezentau un grad mai mare de satisfacție decât femeile (în urma aplicării inventarului ENRICH) și verificată de Fowers, în 1991. Prezentând studii diverse realizate de-a lungul timpului privind satisfacția cu viața maritală, Dănilă (2016) arată decalajul în favoarea genului masculin. Un profil al familiei românești este realizat de Raluca Popescu pe baza explorării stilurilor de viață maritală, percepțiile persoanelor față de viața de cuplu, întemeierea familiei, condițiile percepute ale fericirii vieții de familie etc. (de altfel, R. Popescu a realizat mai multe cercetări privind calitatea vieții familiilor și politicile sociale pentru familie).

3. Constituirea familiei. Dinamica căsătoriilor în perioada 2010-2020, în România

Căsătoria, relație între un bărbat și o femeie recunoscută legal care implică drepturi și obligații (Marshall et al., 2017, p. 90), rămâne în continuare un eveniment cu multiple semnificații. Durabilitatea ei în timp este strâns legată de funcțiile pe care le îndeplinește, respectiv biologică, securitate economică, de educare a descendenților, socializare, dar și de integrare profesională și socială (Voinea, 1993, p. 7), de „descoperire și împlinire a sinelui” (Mitrofan & Mitrofan, 1994, p. 74) și de capacitatea acesteia de a se adapta la transformările care au loc în societate (Popescu, 2010, p. 5).

Evoluția societății, caracterizată de industrializare și ulterior, informatizare, a produs modificări privind statusul femeilor și al bărbaților și, implicit, modificări privind semnificația căsătoriei. Mitrofan și Mitrofan (1991) consideră căsătoria „punct de plecare pentru existența și funcționalitatea familiei” (p. 66) ce presupune un cadru legal de înregistrare a acesteia. Giddens (2000) arată schimbările produse în unele trăsături ale familiei: scăderea influenței familiei lărgite, răirirea căsătoriilor între rude, libertatea crescută în alegerea partenerului, creșterea rolului femeilor în alegerea partenerului sau în luarea deciziilor în cuplu, o mai mare libertate sexuală, precum și câștigarea drepturilor de către copii (p. 157). Astăzi asistăm la parteneriate (în locul căsătoriei) și, în alte țări, la căsătorii între persoane de același sex (Mihăilă, 2020). Parteneriatele civile conferă drepturi legale și obligații pentru cuplurile de homosexuali, fiind, în unele zone, social acceptate, reclamând considerarea ca familii (Holborn & Copeland, 2017, p. 5).

Constituirea familiei pe baza căsătoriei continuă să fie un model social preponderent? Dacă analizăm datele statistice privind numărul

căsătoriilor în perioada 2010-2020 (a se vedea tabelul nr. 1), constatăm o ușoară scădere a acestora între 2011-2013, ca apoi să asistăm la o creștere ușoară anuală până în 2018. În 2019, numărul căsătoriile înregistrează o scădere numerică. Trebuie să luăm în considerare declararea pandemiei de Covid 19, începând cu luna martie 2019, care a limitat foarte mult reuniunile festive mari, inclusiv cele la oficierea căsătoriilor.

Tabelul nr. 1- Numărul căsătoriilor din România în perioada 2010-2020.

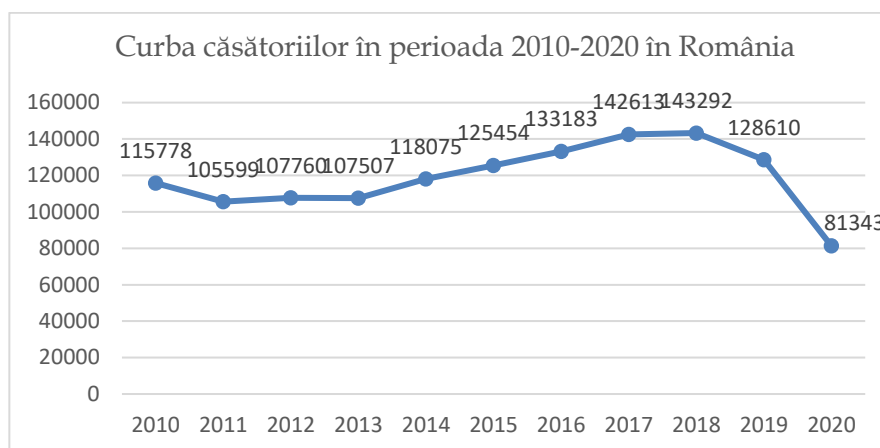
Vârsta soției	Ani calendaristici										
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total	11577 8	10559 9	10776 0	10750 7	11807 5	12545 4	13318 3	14261 3	14329 2	12861 0	8134 3
sub 20 ani	9748	7909	7482	6720	6717	7166	7464	7745	7251	6729	4961
20-24 ani	41034	36214	35318	32733	33116	32997	34214	34964	33953	30867	20072
25-29 ani	34120	31770	33940	36272	41115	44530	46021	45984	43737	37528	21336
30-34 ani	16122	15016	15356	15243	17184	18891	20730	23768	25111	23661	14781
35-39 ani	6890	6679	7112	7526	8982	9796	10936	12368	12500	11257	7231
40-44 ani	3813	3855	4215	3903	4431	5013	5864	7335	8568	7767	5104
45-49 ani	1552	1608	1690	2231	3059	3499	4121	5240	5645	4895	3479
50-54 ani	1155	1111	1178	1252	1506	1504	1701	2416	3294	3152	2434
55-59 ani	737	773	753	858	1038	1095	1113	1459	1763	1389	898
60 ani și peste	607	664	716	769	927	963	1019	1334	1470	1365	1047

Sursa: Tempo-Institutul Național de Statistică

Căsătoriile tind să aibă loc la vârste mai înaintate, anual înregistrându-se o deplasare a înregistrării căsătoriei femeilor de la intervalul de vârstă 20-24 ani către intervalul 25-29 ani, aspect vizibil numeric începând cu anul 2013 (a se vedea tabelul nr. 1). Un număr crescut de căsătorii s-a constatat și la femeile cu vârste cuprinse între 35-39 de ani, un vârf fiind în anul 2018, când numărul acestora a crescut cu aproape 50% față de anul 2010. Această tendință de creștere a numărului de căsătorii se regăsește la toate categoriile de vârstă, fapt care poate arăta o orientare spre viața de familie (fie că este vorba de prima căsătorie sau de recăsătorire) și, implicit o valorizare a căsătoriei.

Anul 2020 este marcat de o scădere importantă a căsătoriilor, însă contextul social generat de răspândirea virusului SARS-CoV-2 a avut impact asupra deciziei de amânare a căsătoriei. Figura nr. 1 prezintă curba

căsătoriilor în perioada 2010-2020. Constatăm că numărul căsătoriilor din 2020 este mult sub numărul căsătoriilor din 2010.

Graficul nr. 1 - Evoluția căsătoriilor în perioada 2010-2020 în România (sursa: INS. Tempo)

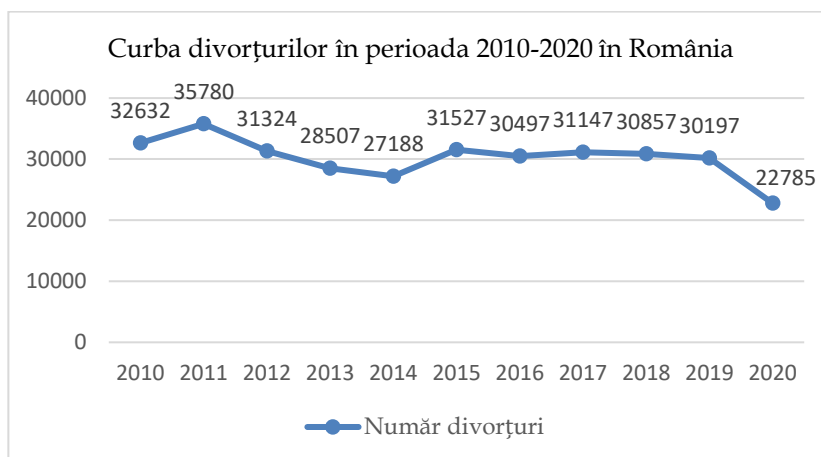
4. Dizolvarea căsătoriei. Dinamica divorțului în perioada 2010-2020 în România

Divorțul presupune „dizolvare legală și oficială a unei căsătorii” (Marshall et al., 2017, p. 218); este momentul în care cei doi soți decid să se separe și să nu mai constituie o familie. Practic, divorțul reprezintă „oficializarea desfacerii căsătoriei” (Mitrofan, 1984, p. 170), viața cuplului conjugal luând sfârșit (Mitrofan & Mitrofan, 1991, p. 118).

Divorțurile sunt mai frecvente în zilele noastre în comparație cu ceea ce se întâmpla în urmă cu 50 de ani (Hammond, 2010, p. 161), considerându-se că există legătură între modernitate și divorț, ca efect al competiției individuale și efectelor pieței libere economice, al schimbării atitudinii sociale și al acceptării ideii de divorț (Holborn & Copeland, 2017, p. 42). Creșterea divorțialității este influențată de condițiile economice, creșterea independenței economice a femeilor, iar ideea de a transfera proprietatea și statutul între generații nu mai este puternică (Jacobsen et al., 2004, p. 31). Însă, experiența unui divorț este traumatizantă, caracterizată de stres emoțional și greutate financiară (Giddens, 2000, p. 164).

Analiza cauzelor divorțialității în societatea americană arată că acestea sunt: infidelitatea, adulterul, violența casnică, crizele vârstei mijlocii, alcoolismul și jocurile de noroc asociate cu variabile, precum: vârsta (tinerii aleg mai repede divorțul), amânarea căsătoriei sau apariția unei sarcini neplanificate, zona geografică, puterea economică a cuplului căsătorit (cuplurile sărace au șanse mai mare de a divorța) sau nașterea unui copil, care pune cuplul în dificultate (Traver, 2022, pp. 52-53). La români, factorii percepuți ca fiind generatori de divorț sunt: violența, consumul de alcool, infidelitatea și încetarea iubirii (Popescu, 2010, p. 15).

Se apreciază că divortialitatea a rămas constantă în România după 25 de ani de regim democratic (Rotariu et al., 2017, p. 206). O creștere semnificativă a numărului divorțurilor s-a înregistrat în anul 2011, când s-a ajuns la 35.780 divorțuri (INS, Tempo). După această dată, așa cum se vede în graficul nr. 2, divorțurile au urmat un trend general descendent, cel mai mic număr de divorțuri în perioada 2010-2020 fiind în anul 2014, cu 27.188 divorțuri înregistrate, ca apoi să crească ușor și să rămână constant (exceptând anul 2020).

Graficul nr. 2 - Curba divorțurilor în perioada 2010-2020 în România

Dintre persoanele căsătorite au trecut, anual, prin experiența divorțului aproximativ 60.000 (mai ales, după anul 2015), excepție făcând anul 2020 care înregistrează aceeași scădere ca în cazul căsătoriilor (pe fondul pandemiei de Covid-19). Datele statistice anuale privind numărul persoanelor divorțate, precum și numărul divorțurilor, sunt prezentate în tabelul nr. 2 (pentru perioada 2010-2020).

Tabelul nr. 2 - Numărul divorțurilor și numărul persoanelor divorțate în România (2010-2020)

	Ani calendaristici										
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total divorțuri	32632	35780	31324	28507	27188	31527	30497	31147	30857	30197	22785
Număr persoane divorțate	65264	71560	62656	57014	54376	63054	60994	62294	61714	60394	45570

Cel mai mare număr de divorțuri se înregistrează după 5-9 ani de căsnicie și după 10-14 ani. Urmărind datele prezentate în tabelul nr. 3, vom constata că diferențele anuale sunt mici în cadrul aceluiași interval de viață

maritală, după anul 2010, cu excepția cuplurilor cu peste 20 de ani de căsnicie, care după 2017 au un trend ascendent față de anul 2010.

Tabelul nr. 3 – Numărul divorțurilor în funcție de durata căsătoriei

Durata căsătoriei	Ani calendaristici											
	1990	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total	3296 6	3263 2	3578 0	3132 4	2850 7	2718 8	3152 7	3049 7	3114 7	3085 7	3019 7	2278 5
până la 1 an	888	516	815	763	634	633	678	649	673	684	695	438
1 an	2654	1654	1830	1362	1224	1214	1261	1278	1328	1318	1382	971
3 ani	2514	2240	2480	2094	1584	1386	1539	1500	1371	1491	1573	1189
4 ani	2292	2027	2505	2106	1744	1512	1554	1439	1389	1325	1393	1199
5-9 ani	8154	7574	8301	7755	7474	7162	8457	7733	7109	6263	5753	4140
10-14 ani	6054	5462	5789	5057	4690	4627	5446	5315	5723	5927	5776	4316
15-19 ani	3426	4360	4395	3753	3556	3257	4003	3883	3998	4000	4054	3001
20 ani și peste	4254	6684	7419	6534	6129	5987	7039	7188	8023	8280	8038	6348

Am introdus în această analiză numărul divorțurilor înregistrate în 1990 (când a scăzut controlul politic al regimului comunist) și constatăm că tinerele cupluri căsătorite au ales separarea legală în număr mare. La polul opus avem situația căsătoriilor cu o durată de viață de peste 20 de ani a căror disoluție (divorț) a crescut numeric în timp.

O alternativă la căsătorie este uniunea consensuală (concubinajul). Urmând în viața de zi cu zi un model familial, uniunea consensuală sau coabitarea înregistrează creștere a frecvenței în rândul populației. Fie că este ales ca model de viață sau este doar o etapă înaintea căsătoriei, acest fenomen social și demografic este prezent și totuși puțin studiat în România (Apostu, 2016, p. 167). În anul 2002 la recensământ au fost înregistrate 414.061 cupluri aflate în uniune consensuală (828.122 de persoane), existând credința că acest număr este mai mare (Rotariu, 2009, p. 40). Recensământul din 2011 înregistrează un număr de 745.500 persoane (3,7% din totalul populației) care conviețuiau consensual (Eurostat, f.d.).

Dacă la începutul anilor 2000, uniunea consensuală era dependentă de nivel de școlarizare, mediu social și apartenența etnică (Rotariu, 2009, pp. 49-50), după anii 2010 se vorbește despre creșterea incidenței uniunii consensuale în rândul tinerilor și al persoanelor divorțate sau văduve, consecință a modificării sistemului de valori (INS, 2012, p. 7).

5. Percepții despre căsătorie și divorț în România

Pentru a identifica modul în care sunt percepute în prezent căsătoria și divorțul am întreprins o cercetare empirică cu caracter fundamental, explorând semnificații date căsătoriei și divorțului de către diferite persoane. Cercetarea pornește de la următoarele ipoteze: (1) datorită schimbărilor survenite în stilul de viață și a modificării semnificației căsătoriei pentru tineri, aceasta se produce mai târziu; (2) din ce în ce mai multe cupluri aleg să aibă viață intimă premaritală și, ca urmare, este amânat momentul căsătoriei; (3) divorțul nu mai este sancționat în societate, ca urmare este ales destul de ușor, căpătând noi sensuri atât pentru tineri, cât și pentru persoanele mature.

Obiectivele urmărite în acest studiu sunt: (1) identificarea ponderii persoanelor din eșantion care au optat pentru conviețuire înainte de căsătorie și a percepției acesteia; (2) identificarea opiniilor privind vârsta potrivită pentru căsătorie și argumentele care susțin opțiunile de răspuns; (3) identificarea percepției căsătoriei în prezent, a semnificației personale, dar și a celei în raport cu societatea; (4) percepția divorțului la nivelul societății și la nivel individual.

A fost utilizată ca metodă de cercetare ancheta sociologică, folosind ca instrument un chestionar distribuit online. Chestionarul utilizat a cuprins 11 întrebări, dintre care opt de tip deschis (facilitând înregistrarea diferitelor perspective asupra căsătoriei și divorțurilor), două întrebări închise cu variante de răspuns și o întrebare cu răspuns dihotomic.

Complementar, au fost extrase din social media (facebook) opinii exprimate de membrii unui grup de socializare, respectiv comentariile făcute de diferite persoane la o postare ce viza tema destrămării familiei (comentariile au fost extrase și prelucrate prin transformarea în indicatori ce descriu fenomenul disoluției căsătoriei). În partea a doua a cercetării empirice, am asimilat comentariile scrise pe facebook cu opinii, apreciind că acestea au fost emise într-un cadru exterior cercetării sociologice, implicit exprimate natural, reflectând credințe reale, necenzurate de emițători. Perspectiva observării opiniilor este una sociologică, urmărind analiza declarațiilor spontane ale indivizilor (Chelcea, 2021, pp. 226-228).

La ancheta sociologică, pe baza administrării chestionarului, au participat 141 de persoane, dintre care 114 femei și 27 bărbați. Locuiesc în mediul urban 124 persoane, iar în rural 17 persoane. În tabelul nr. 4 este prezentată distribuția acestora după criteriile de vârstă și sex.

Tabelul nr. 4. Distribuția eșantionului pe criterii de vârstă și sex

Intervalul vârstei/ani	Pondere (%)	Număr persoane	Număr femei	Număr bărbați
18 - 20	7,8	11	9	2
21 - 25	55,3	78	62	16
26 - 30	4,9	7	5	2

31 - 35	2,1	3	3	0
36 - 40	2,1	3	3	0
41- 45	4,9	7	7	0
46 - 50	11,3	16	12	4
51- 55	9,2	13	10	3
56 - 60	1,4	2	6	0
peste 61	0,7	1	1	0
Total		141	114	27

La studiu au participat 73 studenți, 56 persoane angajate (dintre care o persoană fiind și studentă), 8 antreprenori (dintre care o persoană fiind și studentă), 2 pensionari, 1 persoană fără ocupație și 1 persoană care s-a declarat psiholog. Nivelul de instruire al eșantionului este ridicat, 54,6% dintre persoane au declarat că sunt absolvente de studii universitare și 17% postuniversitar. Au finalizat învățământ liceal 28,3% dintre persoanele participante.

Analiza statutului marital structurează eșantionul în 63 persoane necăsătorite, 39 căsătorite, 35 locuiesc cu iubitul/iubita (24,8% din total), 3 divorțate și o persoană văduvă. Dintre persoanele căsătorite 28 (peste două treimi) au locuit împreună înainte de căsătorie (27 femei și 1 bărbat). Raportându-ne la vârstă, putem constata că în eșantionul analizat un număr de 9 persoane (8 femei și 1 bărbat) cu vârsta cuprinsă între 46-50 ani au locuit împreună cu partenerul înaintea căsătoriei (din cele 16 din acest interval de vârstă), la care se adaugă 5 persoane (femei) din intervalul de vârstă 51-55 ani (din cele 13). Dintre persoanele căsătorite la momentul desfășurării studiului, 7 (femei) au trecut printr-un divorț. Menționez că nu putem afirma dacă în cazul acestora conviețuirea s-a produs înaintea primei căsătorii ori înaintea recăsătoririi. La acestea, se adaugă o persoană care a trecut prin divorț și care la momentul participării la studiu locuiește cu iubitul.

În prezent, conviețuirea înaintea căsătoriei este privită în termenii acceptării: majoritatea respondenților sunt de acord cu conviețuirea înaintea căsătoriei. Acordul exprimat ferm în favoarea conviețuirii a fost de către 31 de persoane (22%). Pentru alte 22 (15,6% din total), conviețuirea este normală, acceptată, iar alte 22 persoane spun că au părere bună, că este în regulă (ok) să existe relații intime și să conviețuiască înainte de înregistrarea căsătoriei. Pentru 20 de persoane, această perioadă reprezintă o cale de cunoaștere a partenerilor, de acomodare și testare și de probare a compatibilităților (8 persoane). Pentru 11 persoane (7,8%), conviețuirea înaintea mariajului este chiar necesară. Alte opinii au fost în sensul considerării ca drept/libertate sau considerată ca nefiind ceva greșit ori neavând nimic împotriva sau acceptată, dar neîncurajată.

Jumătate dintre respondenți (52,4%) consideră că intervalul de vârstă potrivit pentru căsătorie este între 26-30 ani. Cred că este potrivit ca producerea căsătoriei să fie între 21-25 de ani un număr de 30 persoane (21,2%), iar 12 persoane consideră că acest moment ar trebuie să se producă între 31-35 de ani.

Atât cei care au menționat ca perioadă optimă 26-30 ani, cât și cei ce consideră că după 30 de ani este mai potrivită, căsătorirea invocă maturitate formată până la acea vârstă, fie că este vorba de o maturitate a deciziei, fie cea emoțională. Dacă în primul caz, 47 de persoane apreciază că până în 30 de ani o persoană este „destul de matură” pentru a face acest pas și că s-au acumulat suficiente experiențe, ori că după finalizarea studiilor s-a atins și un statut profesional, în cel de al doilea caz există convingerea (la 4 persoane) că doar după 30 de ani maturitatea este atinsă deplin și că alegerea partenerului este bine definită și deci „semnezi un astfel de contract în cunoștință de cauză”. Aspectele profesionale sunt invocate în ambele situații, fiind subliniate cerințe privind independența financiară și un loc de muncă stabil. Cei care au considerat că după 30 de ani este potrivit a se angaja într-o căsătorie au subliniat necesitatea de a face mai întâi „tot ce ne-am dorit și după, când suntem pregătiți, să ne și căsătorim” pentru a evita regretul, și astfel se ajunge la o cunoaștere completă a partenerului; în unele situații realizarea profesională este mai importantă.

Cei care au menționat că intervalul oportun pentru căsătorie este între 21-25 de ani au invocat frumusețea sentimentelor celor doi tineri, aceștia formându-se împreună în cadrul căsătoriei. Se consideră că este momentul optim pentru a avea copii („copii se fac de tineri” și se pot bucura de nepoți) și pentru că în relația cu celălalt se formează identitatea „ce decurge din relațiile semnificative, apropiate”. O altă justificare este că intervalul 21-25 de ani corespunde perioadei în care „indivizii visează curajos” și împreună „pot experimenta viața în plenitudinea ei în parteneriat ce presupune angajament”. Este perioada tinereții și a iubirii, deciziile sunt ghidate de emoții și au posibilitatea de a urma un drum ales din tinerețe.

Pentru identificarea percepției căsătoriei, a felului în care este privită, am făcut distincția între semnificațiile personale (ce înseamnă pentru persoană căsătoria) și semnifică pentru societate.

Semnificația percepută la nivelul societății este în general pozitivă, recunoscându-se importanța acesteia (din diferite motive), dar 13,5% dintre persoane consideră că importanța căsătoriei a scăzut; 9% nu au putut preciza (au afirmat că nu știu, nu își dau seama sau preferă să nu spună). Scăderea importanței familiei în societate este atribuită tinerilor care optează pentru parteneriate ori se căsătoresc mai târziu. Alții separă

căsătoria de societate (căsătoria se realizează în fața lui Dumnezeu iar societatea nu are legătură cu familia, ba chiar pune presiune pe cuplu).

Pentru majoritatea respondenților (64,3%) importanța căsătoriei pentru societate rezidă din mai multe condiții (a se vedea tabelul nr. 5):

Tabelul nr. 5. Percepții privind importanța căsătoriei în societate

Căsătoria este importantă pentru societate pentru că:	Număr persoane	Pondere în total (%)
Conferă forță; intensitatea importanței căsătoriei în societate cuprinde intervalul cuprins între „vitală” și „destul de importantă” „O societate puternică și sănătoasă este formată din familii adevărate”	31	21,9
Asigură continuitatea societății prin funcția de procreație; conferă stabilitate socială și implicit valorizarea familiei	18	12,7
De reglementare (a relațiilor dintre parteneri prin oficializare, de recunoaștere a unor drepturi și de protecție) și de conformare socială	13	9,2
Asigură păstrarea tradiției, asumarea normelor sau regulilor de conviețuire și păstrare a valorilor, inclusiv conservarea sacralității familiei - modelul tradițional al românilor asigură menținerea semnificației ridicate a căsătoriei în cadrul societății	12	8,5
Căsătoria conferă o poziție în societate (ești „bine văzut”, ai „statut pozitiv”, obții siguranță și „un loc în societate”)	10	7,1
Importanța decurge din considerarea căsătoriei ca fiind o etapă sau „celula de bază” ori fundamentul societății, având rol de „promovare a valorilor sociale”	7	4,9

Per ansamblu, conotațiile date de respondenți concepțiilor lor despre importanța căsătoriei pentru societate sunt ambivalente, păstrându-se încă preponderența pentru valorizarea socială a familiei, dar se punctează și diminuările în societate a forței căsătoriei, prin reducerea semnificației (cu trimitere la tineri, care aleg amânarea acesteia) sau cel peiorativ, în care evenimentul este transformat într-unul de marketing, perimarea conceptului de căsătorie sau diferențele de percepere a căsătoriei de către diferite generații.

Semnificațiile personale acordate căsătoriei cuprind viața împreună, acceptare reciprocă, implicând legătura puternică bazată pe iubire, promisiune, întemeierea familiei dar și semnificație sacră sau tradițională. Răspunsurile ce descriu semnificația acordată căsătoriei sunt redată în tabelul nr. 6:

Tabelul nr. 6. Semnificația căsătoriei pentru persoană

Semnificația pentru persoană a căsătoriei	Pondere în total (%)	Număr persoane	dintre care:	
		total	bărbați	femei
Uniune bazată pe consens; o alegere de a trăi împreună; legătură dintre cei doi	26,9	38	9	29
Expresia dragostei	12,7	18	2	16

Promisiune/legământ/ angajament	11,3	16	2	14
Întemeierea familiei/copii	8,5	12	0	12
Parteneriat/contract	7,1	10	1	9
Ceva sacru/lăsat de Dumnezeu	6,3	9	2	7
Oficializare a relației	4,9	7	1	6
O etapă din viață/un pas	4,4	6	2	4
Ceva deosebit	2,8	4	2	2
Un eveniment	2,1	3	2	1
O tehnică de a-i ține legați	1,4	2	1	1
Tradiție/conformare	1,4	2	0	2
Nu știu/NR	3,5	5	1	4
Alte răspunsuri (ce includ un mix de sentimente, împlinire prin viața de cuplu, armonie, creștere spirituală etc.)	7,8	11	1	10
Nu are semnificație	1,4	2	0	2
Nu doresc să mă căsătoresc	0,7	1	0	1

Căsătoria ca „uniune a două persoane” este cea mai răspândită semnificație; astfel ea este o „uniune a două suflete pereche”, o fuziune care nu implică pierderea autonomiei celor doi, bazată pe scopuri comune și sentimente reciproce, o uniune sacră. Sunt unite destinele celor doi, unire consemnată prin act, dar și în cadru religios, nefiind ignorate implicațiile sociale. Din perspectiva unora legătura este pe viață, implicând conexiune puternică „printr-un act fizic”, fiind însoțită de „stabilitate, susținere, încredere”, un drum pentru toată viața, spre fericire.

Sentimentul de dragoste este prezent și necesar pentru a da semnificație crescută căsătoriei mai degrabă la femei decât la bărbați, iar semnificația familie - copii a fost menționată doar de către femei, bărbații fiind mai degrabă orientați spre relația de cuplu și relație armonioasă cu partenera/soția.

Căsătoria are ca temei promisiunea (cu baze romantice, sociale dar și civile) sau legământ de a avea grijă unul de altul, un legământ de iubire. Dincolo de oficializarea relației (prin semnarea unui act), de angajarea printr-un contract sau acord de a continua viața împreună, căsătoria are și semnificații sacre (un dat al divinității), sau o etapă a vieții, încărcată de importanță; pentru unii ea este ancorată în tradiție. Sunt și persoane care văd în căsătorie o încorsetare, o „formă de control” sau „tehnică de a ține legat” partenerul, astfel încât separarea să se producă mai greu. Pentru câteva persoane căsătoria nu are semnificație, iar o persoană este decisă să nu se căsătorească.

Percepția divorțului a înregistrat modificări semnificative în timp. Este acceptat că divorțul este o consecință a pierderii iubirii, soluția aleasă de cuplul marital fiind de a pune capăt căsătoriei (semnificația frecvent acordată fiind cea de „separare”; alte semnificații atribuite fiind de „ruptură”, „destrămare”, „încheiere”, „desfacere”, „anulare” și

„despărțire”). Redăm în tabelul nr. 7 ansamblul semnificațiilor desprinse din prelucrarea răspunsurilor:

Tabelul nr. 7. Semnificația divorțului pentru persoane

Semnificația divorțului pentru persoane	Pondere în total (%)	Număr persoane	dintre care:	
			bărbați	femei
Separare ruptură/ se pune capăt	21,9	31	4	27
Cei doi nu se mai iubesc/o alegere/o consecință/decizie	21,9	31	7	24
Un calvar/ceva dureros	14,8	21	6	15
Ceva interzis/negativ/nu sunt de acord cu divorțul	7,1	10	5	5
Ceva necesar	5,6	8	1	7
Un sfârșit/o disoluție/destrămare	5,6	8	0	8
Ceva normal/o etapă	4,9	7	0	7
O salvare	3,5	5	4	1
Un nou început	2,1	3	1	2
Un drept/o libertate	1,4	2	1	1
O scăpare dintr-o căsnicie toxică	0,7	1	0	1
Nu știu	2,8	4	0	4

Imaginea de ansamblu este cea de ruptură¹, de încetare a căsătoriei pentru aproape un sfert dintre respondenți, iar încetarea sentimentelor de iubire și ca urmare alegerea (decizia) de a nu mai rămâne în relația maritală este consemnată de o semnificativă parte (aproape un sfert) din total participanți la studiu. Pentru alte persoane semnificația divorțului trimite către destrămare² sau sfârșit/disoluție. Pentru 21 de persoane (14,8%), divorțul este asociat cu o perioadă foarte urâtă (calvar) însoțită de durere. Pentru alte persoane divorțul reprezintă ceva normal (atunci când lucrurile nu funcționează bine între parteneri), este privit ca o etapă în viață, un drept sau libertatea de a ieși din relația de căsătorie, pentru unele persoane este ceva necesar sau o scăpare dintr-o situație toxică. Nu sunt de acord cu divorțul mai ales bărbații (5 bărbați au exprimat aceasta), un bărbat nu concepe ideea de divorț, iar alți doi invocă decizia divinității pentru uniune prin căsătorie care trebuie respectată. Femeile invocă existența copiilor în opoziția față de divorț sau percepția acestuia ca fiind un fapt negativ care nu trebuie să se producă.

Pentru unele persoane este importantă perspectiva din care este privit divorțul, fiind situații în care el reprezintă o cale de urmat și altele în care acesta nu trebuie să se producă. Un respondent a apreciat că divorțul este o „consecință a imaturității la căsătorie” și o altă persoană a simțit nevoia să precizeze că face parte dintr-o familie în care nu au existat divorțuri.

¹ Faptul de a se rupe; întrerupere a continuității materiei (DEX online).

² A (se) descompune, a (se) desface în elementele componente; a (se) dizolva, a (se) dezmembra, a (se) nimici (DEX online).

Poziționarea divorțului în societate prezintă următoarele semnificații acordate de respondenți (a se vedea tabelul nr. 8):

Tabelul nr. 8. Percepția divorțului în societate, în prezent

Percepția divorțului în societate, în prezent	Pondere în total (%)	Număr persoane	din care:	
			bărbați	femei
Considerat ceva firesc/a devenit normal	36,8	52	14	38
O percepție mai bună/este mai bine acceptat	25,5	36	4	32
Perceput superficial/ ca ceva comun/nesemnificativ	12	17	2	15
O scăpare dintr-un mariaj nepotrivit/o soluție de a ieși din problemă	6,3	9	1	8
Este la modă/un trend/des întâlnit/un drept la o nouă șansă	4,2	6	2	4
Este sancționat de societate/este un moft	2,8	4	1	3
O ceartă/intenția exista anterior	1,4	2	2	0
Ca o libertate/un drept	0,7	1	1	0
Nu știu	3,5	5	1	4

Deși se recunoaște că este neplăcut, divorțul este considerat normal (în societatea contemporană) atunci când cei doi soți nu mai pot continua relația maritală. Se precizează că decizia de divorț se ia prea ușor, dar este acceptat atunci când neînțelegerile și certurile nu mai pot fi suportate. Creșterea incidenței divorțurilor face să fie acceptat în societate și să nu mai fie sancționat. Indiferent de nuanța conferită de termeni lingvistici (normal sau acceptat) constatăm o raportare degajată față de divorț și considerarea ca fiind un act caracteristic al societății prezente la majoritatea respondenților (88 persoane, reprezentând 62,4% din eșantion). Alte persoane subliniază diminuarea sensului sub aspectul impactului, considerând divorțul ca ceva lipsit de importanță (comun), chiar „la modă”/„în trend”, fapt ce denotă slaba semnificație acordată instituției căsătoriei. Un divorț este urmat de o nouă oportunitate, conferă șansa de a găsi altă persoană (poate compatibilă).

Există un număr redus de persoane care apreciază că la nivelul societății sancțiunea se menține, divorțul fiind catalogat un moft („unele persoane divorțează din plictiseală și nu pentru că au probleme grave”).

Tabloul percepției divorțului în trecut (în urmă cu zeci de ani) ne arată o reacție a societății din trecut destul de puternică în respingerea acestuia. Respondenții apreciază că divorțul era perceput ca o „încălcare a tainei căsătoriei”, chiar o „blasfemie”, dar cel mai adesea divorțul este echivalent cu rușinea (dintre cei 14 un număr de 7 persoane care au descris atitudinile față de divorț din secolul trecut au menționat că acesta era perceput ca rușinos) însoțită de stigmatizarea divorțaților (mai ales în cazul femeilor divortate) sau de pierderea pozițiilor profesionale (se dă ca exemplu mediul militar). Desigur, multe raportări sunt la societatea

comunistă românească. Un număr de trei persoane apreciază că nu este perceput diferit azi față de cum era perceput cu zeci de ani în urmă.

Pentru a identifica cauzele actuale ale divorțului am explorat și spațiul social media. Rezultatele analizei opiniilor exprimate pe pagina de socializare facebook relevă o serie de informații care arată noi aspecte ale cauzalității destrămării familiei.

Grupul de socializare analizat a fost descoperit întâmplător. Am analizat comentariile membrilor grupului la o întrebare formulată de moderator al grupului de pe facebook (un grup public românesc cu 125.743 de membri, creat în 2018). Întrebarea a fost: „Numește un lucru care crezi că distruge o căsnicie”, fiind pusă în data 3 septembrie 2022 la ora 19:22. În decurs de zece zile s-au cumulat 215 comentarii și 6 distribuiri. Comentariile identificate (la data 13.09.2022 ora 6.00) au fost făcute de 166 persoane dintre care 19 bărbați, 145 femei și 2 persoane al căror gen nu a putut fi identificat. Ponderea bărbaților în eșantionul analizat este de 11,4%. Fac mențiunea că identificarea genului s-a făcut după criterii precum: nume, poze atașate la profil și folosirea genului la descrieri ori exprimare în comentarii. Consider că aceste comentarii pot fi asimilate opiniilor cu privire la tema discutată (factori care duc la disoluția căsătoriei) prezentând avantaj pentru cercetare deoarece sunt exprimate în condiții naturale (nu a intervenit autocontrolul) în afara unor contexte de cercetare.

Din sintetizarea răspunsurilor celor 166 de persoane a reieșit că principalii factori care „distrug” căsătoria sunt: minciuna, gelozia, infidelitatea, lipsa respectului, comunicarea deficitară, consumul de alcool, neîncrederea, comportament agresiv, indiferența sau nepăsarea și timpul petrecut pe telefon sau internet. În tabelul nr. 9 este prezentată repartitia indicatorilor identificați în funcție de sexul persoanelor.

Tabelul nr. 9. Factori care distrug căsnicia

Nr. crt.	Factori ce distrug căsnicia	Număr bărbați	Număr femei	Total persoane
1	Minciuna	1	34	35
2	Lipsa respectului	-	25	25
3	Trădarea sau infidelitatea (6 mențiuni cu expresia: trădarea)	1	24	25
4	Gelozia	4	22	26
5	Lipsa comunicării/probleme legate de comunicare	-	19	19
6	Beția/consumul de alcool	1	15	16
7	Neîncrederea	1	11	12
8	Comportamentul agresiv	1	10	11
	- violența fizică	-	4	4
	- violența verbală	-	3	3
	- violența	1	1	2
	- comportament agresiv	-	1	1
	- hărțuirea	-	1	1
9	Indiferența/nepăsarea	1	7	8

10	Dependența de telefon și de internet/facebook	1	7	8
----	---	---	---	---

Minciuna este frecvent invocată de femei ca o cauză a distrugerii căsătoriei; este de remarcat numărul bărbaților care au menționat gelozia (deși acesta nu este mare, totuși a fost menționat mai des de către bărbați), pe lângă cel al femeilor. Femeile pretind respect din partea partenerilor și sunt mai sensibile la aspecte privind comunicarea în cuplu.

Femeile au mai menționat și alți factori precum: lipsa iubirii, viciile (inclusiv, jocul de noroc - „păcănele”), orgoliul/mândria, înșelătoria, egoismul, lipsa celor șapte ani de acasă/nesimțire, răutatea, prefăcătoria/ipocrizia, lipsa stăpânire de sine, soacrele/familia din copilărie, lipsa de interes, lipsa de credință, manipularea, intoleranța, neascultarea, tupeul, necumpătarea, furtul. Aceste mențiuni nu s-au regăsit la bărbații care au comentat la postare (sub 5 persoane, până la 1).

Bărbații au menționat factori precum: lenea, stereotipia, banii, femeia (aceste mențiuni nu s-au regăsit la femei). Au menționat atât femeile dar cât și bărbații (însă sub 5 persoane): prostia, despărțirea pe termen lung/distanțarea.

Concluzii

Conviețuirea înaintea căsătoriei este des întâlnită (are o frecvență ridicată). Studiul a arătat că un sfert dintre participanți conviețuiesc în prezent și că mai mult de jumătate dintre persoanele căsătorite au fost în acest tip de relație cu partenerul. Acceptarea largă a conviețuirii înaintea căsătoriei rezidă din mai multe argumente: perioada premaritală este una a cunoașterii partenerului, a verificării compatibilității și acomodare la un model de viață specific mariajului. O bună relaționare între parteneri în cadrul conviețuirii, care reprezintă caracterul practic al mariajului, este un garant al unei căsătorii viitoare care prezintă perspectiva durabilității, dar și un act al deciziei adânc cântărită. Putem afirma că în această perioadă, dacă cei doi constată că nu sunt în armonie, pot decide să nu se angajeze într-o căsătorie, care poate, în alte condiții, nu ar aduce satisfacțiile așteptate.

Momentul considerat potrivit pentru a încheia căsătorie este în jurul vârstei de 30 ani. Sunt, totuși, persoane ce consideră că o căsătorie ar fi bine să aibă loc înainte de împlinirea vârstei de 25 de ani (pentru că în acest moment al tinereții există romantism, cuplul de tineri urmând a se forma împreună, modelându-se și creionându-și visuri și planuri comune; se adaugă și ideea că apariția copiilor la o vârstă timpurie este mai potrivită). Însă, majoritatea consideră că momentul angajării într-o căsătorie este după împlinirea vârstei de 25 de ani și chiar după 30, deoarece ar trebui să primeze realizarea profesională, atingerea stabilității și siguranței

financiare și formarea deplină a maturității persoanelor în baza experiențelor acumulate până atunci și pe o bună cunoaștere a însușirilor partenerului. Angajarea în căsătorie devine un act bine fundamentat, pe baza unei judecăți mature care ar asigura eliminarea unui eventual regret al legalizării relației.

Căsătoria continuă să fie bine valorizată la nivelul societății căci deține atribute care conferă persoanelor căsătorite o bună poziționare socială (un statut), are rol de reglementare socială (prin chiar actul de legalizare), păstrează caracterul de purtătoare de valori și tradiție și, important pentru mulți dintre participanții la studiu, este expresia unei societăți puternice și sănătoase. Acolo unde există opinia că la nivelul societății căsătoria și-a pierdut din semnificație se menționează drept cauză opțiunile tinerilor pentru conviețuire (parteneriate) și amânarea căsătoriei.

În plan personal, căsătoria reprezintă o alegere, o confirmare a sentimentelor de iubire, un angajament de a parcurge împreună drumul vieții. Este strâns legată de conceptul de familie și de existența copiilor, fiind o etapă a vieții, dar și o legătură cu divinitatea (și, ca urmare, căsătoria este ceva sacru).

Căsătoria continuă să ocupe un loc important în viața persoanelor, este o cale a confirmărilor și un model de organizare a vieții confirmat prin tradiție; acesta trebuie transmis mai departe. Căsătoria este privită ca un fundament al realizării personale, a nevoii de iubire și de asociere (prin acordul/parteneriatul încheiat – o dovadă a unui angajament, a promisiunii de a iubi), dar și ca mijloc de raportare la viața socială printr-un statut valorizat, cel de persoană căsătorită. Se remarcă totuși un procent deloc de neglijat (13,5% dintre respondenți) care subliniază o scădere a semnificației căsătoriei la nivelul societății, la care se adaugă cei care nu au putut să se exprime într-un sens sau altul.

În plan personal, divorțul îmbracă semnificații diferite: pe de o parte, este perceput ca ceva care se rupe, o separare, pierderea iubirii, însoțită de durere și, ca urmare, o ieșire dintr-o situație dificilă, iar, pe de altă parte, este considerat normal, o salvare pe fondul neînțelegerilor și, în același timp, o libertate sau drept de a avea un alt drum, șansa la un nou început. Este de reținut modul în care este descris divorțul prin utilizarea a două noțiuni care au semnificații lingvistice distincte: cel de ruptură (continuitatea relației se întrerupe) - gândul ne duce la un fapt care se produce brusc -, și cel de destrămare, care denotă o erodare în timp a relației, o diseminare până la dizolvare a tot ceea ce îi ținea pe cei doi legați în actul căsătoriei. Sunt două imagini care reflectă modul în care este percepută disoluția căsătoriei.

Cauzele divorțului invocate în zilele noastre sunt legate de minciună (puternic sancționată de femei în relația dintre soți), lipsa

respectului, infidelitatea/trădarea, gelozia și lipsa comunicării ori dificultăți de comunicare în familie. Remarcăm adăugarea unei noi surse a divorțului, și anume petrecerea timpului pe rețele de sociale (dependența de a folosi telefonul sau aplicații de socializare), care declanșează dispute familiale și erodarea căsniciei. Influența tehnologiei în viața de familie produce, din această perspectivă, consecințe negative.

Percepția divorțului în raport cu societate îmbracă alte conotații. În ochii societății, acesta a devenit normal, este acceptat de către ceilalți, se consideră a fi un demers firesc în condițiile în care nu se mai regăsesc elementele esențiale ale unei relații armonioase. Este o bună cale de a ieși dintr-un mariaj inadecvat. Alte viziuni prezintă divorțul ca fiind un trend, un act ales lejer pentru că este acceptat, este un drept de care se poate uza. O mică parte a persoanelor investigate consideră că divorțul este sancționat în societate. Comparând cu perioadele anterioare (cu zeci de ani în urmă) se subliniază că societatea actuală este foarte permisivă și nu mai aplică sancțiuni (blamarea, acuzele de blasfemie sau a face de rușine pe cel care alegea să divorțeze).

Iată că, evoluția societății produce un set de modificări la nivelul percepțiilor și a comportamentelor maritale, că stilul de viață orientat spre conviețuirea înaintea căsătoriei a soților este o alegere și determină amânarea momentului căsătoriei (funcția biologică și, implicit, cea sexuală, este asigurată și în afara unor raporturi matrimoniale oficializate legal), viața premaritală fiind o alternativă la căsătorie, dar și o cale de a oferi garanții celor doi că relația lor este stabilă și că, ulterior, se pot angaja și legal în continuarea drumului în doi. Toleranța societății la divorț a crescut, acesta este acceptat ca o soluție normală în situațiile în care există conflict între cei doi. Asistăm deci la remodelarea raporturilor maritale, orientarea fiind către garanția compatibilității și evitarea „sacrificiului” păstrării familiei prin alegerea separării (divorțului). Și totuși, în linii mari, căsătoria continuă să fie valorizată și considerată sacră, chiar dacă divorțul nu mai este sancționat în societate.

În aceste condiții, și politicile sociale destinate cuplurilor/familiilor necesită adaptare la nevoile sociale (deoarece se pune problema calității locuirii, accesul la unele facilități proiectate pentru familii de care și cuplurile necăsătorite ar avea nevoie, sisteme de sprijin în situații de criză economică etc.).

Bibliografie

- Chelcea, S. (2021). *Psihosociologie: teorii, cercetări, aplicații*. București: PRO Universitaria, 213-232.
- Dănilă, O. (2016). Căsătoria. Mariajul ei sau al lui ?, în Boncu, Ș. și Turliuc, M.N. (coord.). *Relațiile intime. Atracție interpersonală și conviețuirea în cuplu*. Iași: Polirom, 40-48.
- Giddens, A. (2000). *Sociologie*. București: BIC ALL.
- Hammond, R. J. (2010). *Sociology of the family*. Smashwords Edition.
Disponibil la: <https://asccc-oeri.org/wp-content/uploads/2021/03/sociology-of-the-family-HAMMOND-2010.pdf>
- Holborn, M., & Copeland, J. (2017). *Families and Household* (As and A-level Sociology). London: Collins.
- Jacobsen, V., Fursman, L., Bryant, J., Claridge, M. & Benedikte, J. (2004). *Theories of the Family and Policy*. New Zealand: New Zealand Treasury.
- Marshall, G., & Scott, J. (edit). (2014). *Dicționar de sociologie*. București: ALL
- Mihăilă, C. (2020). Călătorie prin trecut și prezent: căsătoria și regimurile matrimoniale. În *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Iurisprudentia*, Vol 65 No 4 (2020). Doi: 10.24193/SUBBior.65(2020).4.17 disponibil la: <https://law.ubbcluj.ro/ojs/index.php/iurisprudentia/article/view/95/112>
- Mitrofan, I., & Mitrofan, N. (1991). *Familia de la A ... la Z: mic dicționar al vieții de familie*. București: Editura Științifică.
- Mitrofan, I., & Mitrofan, N. (1994). *Elemente de psihosociologie a cuplului*. București: Casa de editură și presă „ȘANSA” SRL.
- Mitrofan, N. (1984). *Dragostea și căsătoria*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Popescu, R. (2010). Profilul familiei românești contemporane. În *Calitatea Vieții*, XXI, nr. 1-2, 2010: 5-28. Disponibil la: <https://www.revistacalitateavietii.ro/2010/CV-1-2-2010/01.pdf>.
- Rotariu, T., Dumănescu, L., Hărăguș, M. (2017). *Demografia României în perioada postbelică (1948-2015)*. Iași: Polirom.
- Traver, A. E. (2022). *Sociology of the Family*. Queensborough Community College, CUNY. Disponibil la: https://academicworks.cuny.edu/qb_oers/181/
- Voinea, Maria (1993). *Sociologia familiei*. București: Universitatea București.
- Vlăsceanu, L. (2007). *Sociologie și modernitate: tranziții spre modernitate reflexivă*. Iași: Polirom, 185-221.
- Eurostat. Statistics Explained, (f.d.) disponibil la:

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Marriages_and_births_in_Romania/ro&oldid=246898

Institutul Național de Statistică (INS). (2012). *Evoluția natalității și fertilității în România*. Disponibil la: https://insse.ro/cms/files/publicatii/Evolutia%20natalitatii%20si%20fertilitatii%20in%20Romania_n.pdf

Institutul Național de Statistică (INS). Tempo. Disponibil la: <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>